

ותיבזחא איכא לדידיה מהך צרייתא דתניא כותיה דר"י ור"ל, ואיהו ליכא לתרוצי נפשיה הא מני רבנן היא, דהרי הוא אומר דחמץ גם לרבנן אסור. וא"כ לדידיה קשיא, מדוע לא קאמר צרייתא זו ג"כ חוץ מחמץ¹², כמו שאמר חוץ מיין נסך וטבל. ולכך התחכם הרמב"ם לתרץ, לפי שחמץ בפסח בלא"ה אינו נכלל בכל איסורים, לפי שאיסורו תלוי בזמן, ולפיכך לא התנה בו התלמוד כו'. וכוונתו על הך צרייתא לתרץ דברי רבא, אבל לא על ר"י ור"ל כיון הרמב"ם.

ועכשיו אבוא להליץ גם בעד הכ"מ. והנה ידע מעלתו שגם הוא שגה, והיה סבור שהגירסא בפסחים כ"ט ע"ב, ר"י ור"ל דאמרי תרווייהו חמץ בזמנו כו'. ובמחילה מכבוד מעלתו שקר העיד בשם רשב"ל, כי לא נזכר שם כלל רק ר' יוחנן, ולבסוף אמר ר' יוחנן לטעמיה, דר"י ור"ל דאמרי תרווייהו כל איסורין שבתורה כו', נמצא דהך מימרא דכל איסורים שבתורה, אמרי תרווייהו, אבל הך מימרא דחמץ בנותן טעם, לא אמר ר"ל כלל רק ר"י לחודיה. וא"כ קשה על ר"ל, למה אמר חוץ מטבל וי"ג, ולא אמר ג"כ חוץ מחמץ בפסח. וזה בא הרמב"ם לתרץ, ואמר דלכך לא אמר ר"ל חוץ מחמץ, לפי שאינו בכללות אלו. זהו כוונת הכס"מ, ואף שהלשון בכס"מ הוא בזה הלשון, בא לתרץ למה לא אמרו ר"י ור"ל חוץ מחמץ בפסח, איכא למימר דעיקר כוונתו על ר"ל, ואגב שיטפיה נקט ר"י ור"ל. באופן ששוב אין כאן כל כך תמייה על הכס"מ, כמו שחשב מעלתו בדעתו. ודגה אכתי יל"ד, וגם על ר"ל למה הוצרך הרמב"ם לתרץ, והרי איכא למימר דר"ל באמת ס"ל בחמץ בפסח

כנ"ט כדס"ל לר' יוחנן¹³. י"ל שאם לא היה לנו שום תירוצ' אחר על ר"ל, רק דסובר גם כהא כר"י דחמץ בפסח בנותן טעם אם כן מפורש זה בדברי ר"ל, שהרי כללל כ"ל כל איסורים בנותן טעם חוץ מיין נסך וטבל, ומדשיירי לחמץ, מכלל דסובר שגם חמץ בנותן טעם. א"כ היא גופא קשיא, בפסחים כ"ט ע"ב דקאמר בגמ' ר' יוחנן אמר חמץ בזמנו בין צמינו כו' בנותן טעם, הוה ליה למימר ר"י ור"ל דאמרי תרווייהו חמץ בזמנו בנותן טעם, ולסיים ר"י ור"ל לטעמייהו, ומדאחז ר"י צרישא ושצקיה לר"ל, משמע שר"ל לא ס"ל בחמץ כן, או שלא ידענו דעתו בחמץ, וקשה הרי ר"ל כללל כ"ל כל איסורים, ולא נקט חוץ מחמץ. ולכך הוצרך הרמב"ם לומר מזה אין הוכחה, דשאני חמץ שאינו בכלל שאר איסורים.

וידעתי שאכתי יש לדחות, דלעולם ר"ל בחמץ כר"י ס"ל שהוא בנותן טעם, והוא באמת מוכח מכללל דאמר כל איסורים כו'. והא דלא קאמר בפסחים ר"י ור"ל דאמרי תרווייהו, היינו משום סוף דברי ר"י, דאמר שם לאחר זמנו מותר כר"ש, והיינו ע"כ מותר לגמרי ואפי' בנותן טעם שרי, וכמו שפירש"י שם, דאל"כ מה הפרש בין תוך זמנו לאחר זמנו, וא"כ אולי ר"ל לא ס"ל לאחר זמנו כר"ש אלא כר"י, או דסבר דר"ש קנים אפי' ע"י תערובות. אלא דכיון דע"כ צריכין אנו לתרץ מה הוא דעתו דר"ל, שוב יותר ראוי לאוקמי דר"ל אליבא דהלכתא דסובר חמץ במשהו, והא דלא נקט חוץ מחמץ, הוא מטעם דיהיב הרמב"ם שאינו איסורו מצד עצמו, באופן שעכ"פ כבר אין על הכסף משנה כל כך פליאה כמו שחשב מעלתו.

סימן צג

בענין אמירת לשם יחוד

והרבה היה לי לדבר מזה, אבל כשם שמנא לומר דבר הנשמע, כך מנא שלא לומר דבר שאינו נשמע, וה' ירחם עלינו.

ובגוף דבריו שצריך להוציא מפיו שעושה הכונה על פי הסוד, ומביא ראיה מריש זבחים [ב' ע"ב], שבגט צריך שיאמר בפירוש שעושה לשם גירושין, וכן צנדר גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו [שבועות כ"ו ע"ב], ע"כ דברי מעלתו. ואני אומר ממוקם שהביא ראיה משם הוא סתירה, דהרי מחלק שם בין אשה לקדשים, דאשה סתמא לאו לגירושין עומדת, ולכך צריך שיאמר צפה, וקדשים להכי סתמן כשרים, לפי שסתמא לשמן עומדים. וא"כ מנא שלנו קדשים יניחו קדשי גבוה, וסתמא לשמן עומדים. ומה שהביא מנדרים, לא הביא אלא שמחשבה בלי דיבור אינו כלום, אבל מעשה בדבר שסתמא לשמה, לא צעי שום קיוע¹⁴. ואני אומר

ועל הרביעית אשר שאל בנוסח לשם יחוד, אשר חדשים מקרוב נתפשט ונדפס בסידורים¹⁵. הנה בזה אני משיב, עד שאתה שואלני נוסח אמירתו, יותר ראוי לשאול אם נאמר כי טוב באמירתו. ולדעתי זה רעה חולה צדורנו, ועל הדורות שלפני זמננו שלא ידעו מנוסח זה ולא אמרוהו, והיו עמלים כל ימיהם בתורה ובמצוות, הכל ע"פ התורה וע"פ הפוסקים, אשר דבריהם נובעים ממקור מים חיים ים התלמוד, עליהם נאמר תומת ישרים תנחם, והם הם אשר עשו פרי למעלה וגדול מעל שמים חסדם. אבל צדורנו הזה כי עזבו את תורת ה' ומקור מים חיים, שני התלמודים בבלי וירושלמי, לחנוב להם בורות נשברים, ומתנשאים ברום לבדם כל אחד אומר אנכי הרוחא, ולי נפתחו שערי שמים, ובעבורי העולם מתקיים, אלו הם מחריבי הדור. ועל הדור היתום הזה אני אומר, ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בהם וחקידים יכשלו בהם.

שם צרכה לפניה, אין צריך לומר שום דבר לפניה רק הצרכה¹. וכל דבר שאין צרכה לפניה, אינו נוהג לומר צפי, הנני עושה דבר זה לקיים מצות בוראי, וצוה די ואין צריך יותר², והכוונה הוא רק פירוש המלות, וכל התיקונים למעלה נעשים מאליהם ע"י מעשינו.

אבל מה שפלפל מעלתו, מה שאומרים נוסח ליחד שם יו"ד ה"י בוי"ו ה"י, אם יש בזה משום הוגה השם, ופלפל בדברי החוס' [סוכה ה' ע"א ד"ה יו"ד], אם בשני אותיות ראשונות יש איסור הוגה השם. הנה לפי מה שאני זכור מילדותי, ששמעתי האנשים ההם היו אומרים שם יו"ד ה"י בוי"ו ה"י במילואו, וצוה ודאי ליכא משום הוגה השם³. אבל כבר גיליתי דעתי שיותר טובה השמיקה וישתקע הדבר, וגם במחשבה לא יחשוב רק פירוש המלות, ובדרך זה ילך בטח ולא יכשל בשום דבר. ויותר מזה אין להאריך בדברים כאלו. ולרוב הטרידה אקצר⁴.

דברי הד"ש

קל וחומר הדברים, אם בקדשים אף שודאי מצוה שיעשה בפירוש לשמה, וכמו שאמרו בזבחים שם לשם ששה דברים הזבח נזבח בו⁵, אפילו הכי אחנו בית דין דלא לימא לשמו, דלמא אחי למימר שלא לשמו, והיינו שלא יאמר ולא יחשוב אפילו בלבו, כדמפורש התם בתוס' בזבחים דף ב' ע"ב ד"ה (קיימו) [קיימי] ב"ד, רק יעשה העבודה ולא יחשוב כלל. ואני אומר אם חשו התם שלא יאמר לשמו פן יאמר שלא לשמו, וכן שלא יחשוב לשמו פן יחשוב שלא לשמו, אף שהוא חשש רחוק שיטעה בין לשמו לשלא לשמו. ק"ו בכוונת התפלה והמנות שיש בהם כמה עיקולי ופשוטי, וכמה חשש קיצוץ בנטיעות, כאשר ראינו כל זה במופת, פשיטא שיש לבטל שלא יכוין כלל, ודי שעושה המצוה לשם מצוה⁶.

וב"ש מעלתו, שטוב להיות הקשר אמין בדיבור ומחשבה ומעשה. הנה אנשי כנסת הגדולה הם תיקנו לנו תפלות וברכות, וליכא מידי דלא רמיזא בנוסח התפלה והצרכה, וצרכה הוא התעוררות הדיבור ומחשבה, וכל מצוה

[1234567]

[1234567]

סימן צד

דין חציצה בין חדר לחדר לטומאת מת

[1234567]

שאינו נעשה אהל לטהר, ג"כ אינו חוצץ, וכפי שסבר הראב"ד [שם] דעתו של הרמב"ם שם, אבל בפירוש המשנה נתן הרמב"ם הטעם משום דעתו לפנותו.

ראני אומר, שעל כרחק אי אפשר לומר דשום כלי אף שאינו מקבל טומאה, לא יחוץ כדרך שאינו נעשה אהל, וכפי שחשב הראב"ד בדברי הרמב"ם. דא"כ לא מצאו ידיו ורגליו במה שאמרו צפ' לא יחפור [ב"ב] ריש דף כ' ע"א, היא גופא תיחון, דהא כלי חרס אינו מיטמא מגבו. והדבר יפלא, וכי סלקא דעתך שכלי חרס יהיו עדיפי לחון מכלי גללים ואבנים¹. אמנם אם נימא מטעם דלא מבטל ליה, כמפורש בדברי הרמב"ם בפירוש המשנה, וכן פי' הרב כסף משנה דעתו בחיבורו צפ' י"ג [מטומאת מת] הלכה ד', א"כ יחא, דשם במס' ב"ב מיירי במבטלו שם, וכמ"ש התוספות שם בד"ה היא גופה, ע"ש². אמנם בדברי התוספות שם ב"ב [י"ט ע"ב] ד"ה רואין, במה שכתבו ומיהו בפירוש משניות מצא ר"י ואפילו במפתח שאינו מקבל טומאה וכו', ושם ע"כ אין הטעם משום דאינו מבטל ליה, דא"כ הדרא קושיית החוס' לדוכתא, דלמה דפריך תנן הא קחוי ליה, ורואה להוכיח שאפילו רואה ליטלו חוצץ, א"כ תקשי אמאי בעינן יכולים לעמוד בפני עצמו, והש"ך הביא דברי החוס' לומר

תשובה

לווריא. להרב מהר"ר מנחם נאוויירי.

[1234567]

בדין חציצה בין חדר לחדר שהמת בו, פלוגתא בין ה"י [ס"ק י'] והש"ך [ס"ק ט"ו] בסימן שע"א. זה דבר פשוט, שבתורת אהל אפילו כלים שאינם מקבלין טומאה, אינם נעשים אהל כי אם להחמיר להביא הטומאה אבל לא לחנוץ, והוא מפורש ריש פ"ו דאהלות, והרי שם מפורש שאפילו כלי גללים וכלי אבנים וכו'. אמנם כל זה בתורת אהל, אבל בחציצה שבחלון בין בית לבית, לא מיירי במשנה ההיא, דשם תנן נעשים אהלים לטמא אבל לא לטהר. ובפרק ח' משנה ג' שם שנינו, אלו מביאין ולא חוצצין, ושם מיירי גם לענין חציצה בתוך חלון שבין חדר לחדר שבגדו, וכן פירש הרמב"ם שם צפ' המשנה, ושם מסיים במשנה מוסיף עליהם הרחיים של אדם. והנה הר"ש פי' בהדיא שהוא מקבל טומאה³, וא"כ אין צוה חידוש. אבל הרמב"ם לא פירש בו שהוא מקבל טומאה, ומדבריו בחיבורו צפ' י"ג [מטומאת מת] הל' ד', מפורש שאינו מקבל טומאה. ומדברי הרא"ש בפירוש המשנה שכתב שם כלי עליו, נוטה גם כן דלא איכפת לן בקבלת טומאה רק בשם כלי. אמנם הרא"ש לא נתן בו טעם למה אינו חוצץ, ולפי פשטן של דברים, דעתו כל מה

1. עיי' מהדו"ת אור"ח סי' ק"ז. ובהערות שם.